איכוון ותקע לי אלמא קסבר משמיע בעי כוונה מיתיבי [א]היה עובר אחורי בית הכנסת או שהיה ביתו סמוך לבית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה אם כוון לבו יצא ואם לאו לא יצא וכי כוון לבו מאי הוי היאך לא קא מיכוין אדעתא דידיה [ב]הכא בשליח ציבור עסקינן דדעתיה אכוליה עלמא ת"ש נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע קתני משמיע דומיא דשומע מה שומע שומע לעצמו אף משמיע משמיע לעצמו [א] וקתני לא[א] יצא תנאי היא דתניא שומע שומע לעצמו ומשמיע משמיע [ב]לפי דרכו אמר רבי יוסי [ג]בד"א בשליח צבור אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע: **מתני'** [א]והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל וגו' וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות מלחמה אלא לומר לך[ג] כל זמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין[ד] את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברים ואם לאו היו נופלים כיוצא בדבר אתה אומר [ב]עשה לך שרף ושים אותו על נס והיה כל הנשוך וראה אותו וחי וכי נחש ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין[ד] את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאין ואם לאו היו נימוקים [ד]חרש שוטה וקטן אין מוציאין את הרבים ידי חובתן [ד]זה הכלל [ה]כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים[ה] ידי חובתן: **גמ'** ת"ר [ו][ה]הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים ולוים וישראלים גרים ועבדים משוחררים וטומטום ואנדרוגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין [ו]טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו [ז]אנדרוגינוס מוציא את מינו אבל לא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו אמר מר [ז]הכל חייבין בתקיעת שופר כהנים לוים וישראלים פשיטא אי הני לא מיחייבי מאן מיחייבי כהנים אצטריכא ליה ס"ד אמינא הואיל וכתיב [ג]יום תרועה יהיה לכם מאן דליתיה אלא בתקיעה דחד יומא הוא דמיחייב והני כהנים הואיל ואיתנהו בתקיעות דכל השנה דכתיב [ד]ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם אימא לא ליחייבו קמ"ל מי דמי התם חצוצרות והכא שופר אלא[ו] אצטריך סד"א הואיל ותנן [ח]שוה היובל לר"ה לתקיעה ולברכות מאן דאיתיה במצות היובל איתיה במצוה דראש השנה והני כהנים[ז] הואיל וליתנהו במצוה דיובל דתנן[ח] [ח]כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם אימא במצוה דראש השנה[ט] לא ליחייבו קמ"ל: מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו: אמר רב הונא ולעצמו מוציא א"ל רב נחמן לרב הונא מאי שנא לאחרים דלא דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות לעצמו נמי לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דידיה אלא אר"נ אף לעצמו אינו מוציא תניא נמי הכי [ט]מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא תני אהבה בריה דר' זירא [י]כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא [כ]חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא בעי רבא[ט]

ברכת

איכוון ותקע לי. תתכוין לתקוע בשמי[י] להוציאני ידי חובתי: **משמיע בעי כוונה.** להוציא השומע: **מתני' והיה כאשר ירים משה ידו וגו': גמ' ועבדים משוחררין.** אבל עבדים לא דכל מצוה שאין האשה חייבת בה אין העבד חייב בה: **וטומטום ואנדרוגינוס.** שמא זכר הוא: **ומי שחציו עבד.** משום צד חירות שבו: **טומטום אינו מוציא את מינו.** טומטום כמותו שמא תוקע זה נקבה ושומעו זכר: **אנדרוגינוס מוציא מינו.** אנדרוגינוס כמותו דאי בתר זכרות אזלת שניהם חייבין ואי בתר נקבות אזלת שניהן פטורין: **מי שחציו עבד כו'.** דלא אתי צד עבדות דמשמיע ומפיק צד חירות דשומע: **ה"ג כהנים ולוים מקדישין לעולם וגואלין לעולם.** זו היא גירסת רבינו יצחק הלוי ואשר רבותי גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתיהן משניות הן במסכת ערכין (דף כו: ודף לג:) ובין מקדישין ובין מוכרין תרוייהו משנה יתירה נינהו אלא איידי דתנא התם גבי ישראל (שם דף כד.) אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ולא גואלין אחר היובל פחות משנה תנא גבי כהנים מקדישין וגואלין ואיידי דתנא גואלין ומקדישין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלין דמכירה מוכרין לעולם והכי מוקים במסכת ערכין (דף כז.). ומהו גואלין לעולם לפי שנאמר בישראל במוכר בית בעיר חומה (ויקרא כה) ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה נחלט אבל בלוים גאולת עולם תהיה ללוים ולפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה (שם) במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים[י] אבל לוים גואלין מיד לפי[כ] שנאמר במקדיש שדה אחוזה (שם כז) ואם לא יגאל את השדה בעלים ומכר גזבר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים ביובל[ל] הלוים גואלין לעולם[מ] והאי דאמרי' הכא ליתנהו במצות יובל קאי אמקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיע מיד המקדיש אם לוי הוא כדרך שמפקיע מיד ישראל: **קמ"ל.** גרסי' ולא גרסינן נהי דליתנהו בהשמטת קרקעות כו' דהא ודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין ביובל דלא נפקי לוים מכלל כל המצות והדינין בין שלקחו ישראל מהן מן האלפים אמה שניתנו לחוץ לעריהם יוצא ביובל ואפי' בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם דכתיב (שם כה) ואשר יגאל מן הלוים וגו': **אע"פ שיצא מוציא.** שהרי כל ישראל ערבין זה בזה[ט] למצות: **חוץ מברכת הלחם והיין.** ושאר ברכת פירות וריחני שאינן חובה אלא שאסור ליהנות מן העולם הזה בלא ברכה[י] ובזו אין כאן ערבות שאינו חובה על האדם לא ליתהני ולא ליבריך:

ברכת

דתנן כהנים ולוים מקדישים לעולם וגואלים לעולם. פירש בקונטרס שזו היא גי' ר"י הלוי ואשר רבותיו גורסין מוכרין לעולם וגואלין לעולם ושתיהן משניות הן במסכת ערכין (דף כו: ודף לג:) ובין מקדישין ובין מוכרין תרווייהו משנה יתירה נינהו אלא איידי דתנן התם גבי ישראל (שם דף כד.) אין מקדישין לפני היובל פחות משתי שנים ואין גואלין אחר היובל פחות משנה תנא סיפא נמי מקדישין וגואלין ואיידי דתני מקדישין וגואלין גבי הדדי תנא נמי גבי גואלים דמכירה מוכרין לעולם הכי מוקים לה במס' ערכין (דף כז.) וגואלין לעולם היינו לפי שנאמר בישראל המוכר שדה אחוזה במספר שני תבואות ימכר לך שאינו מותר לגאול פחות משתי שנים אבל לוים גואלין מיד וגואלים לעולם ומקדיש היינו לפי שנאמר במקדיש שדה אחוזה לא יגאל עוד אלא יוצאה לכהנים ביובל והלוים גואלין לעולם ועתה גי' רבינו יצחק הלוי ניחא שאין היובל מפקיע מיד המקדיש אם הוא לוי כמו בישראל אבל מכירה וגאולה שגואל מיד א"כ בבתי ערי חומה שאין נחלטות לסוף שנה מה ענין זה למצוה דיובל אע"ג דאין זה נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג מ"מ לא משמע הכי לישנא דליתנהו במצות דיובל ועוד שמשנה ראשונה הוה ליה לאיתויי דההיא[מ] דמקדישין לעולם שהיא בפרק אין מקדישין (שם דף כו:) ולא ההיא דמוכרין לעולם דמתניתין היא בפרק בתרא דערכין (דף לג:)[כ]:

קא משמע לן נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושלוח עבדים מיהא איתנהו. כך כתוב ברוב ספרים ובקונטרס גרס קא משמע לן ותו לא ולא גרס נהי דליתנהו בהשמטה דודאי איתנהו בין שלקחו הם מישראל מחזירין דלא נפקי מכלל המצות בין שלקח ישראל מהן מן האלפים אמה שנתנו להם חוץ לעריהם יוצא ביובל ואפילו בתי ערי חומה שאין חוזרין לישראל ביובל חוזרין להם שנאמר ואשר יגאל מן הלוים[ס] כן הקשה בקונטרס ואין זו קושיא גמורה שהרי יש לפרש דהשמטת קרקע קרי מקדיש שדה אחוזה ולא גאלה ומכרה גזבר שאין יובל מפקיעה מיד מקדיש אם הוא לוי כדרך שמפקיעה אם הוא ישראל שיוצאה לכהנים ביובל ונהי דליתנהו בהשמטת קרקע דקאמר היינו בכל דין השמטת קרקע אבל זה ודאי קשיא דהוה ליה למימר בהשמטת קרקע דמכירה מיהא איתנהו כגון מכרו להם שדה או מכרו הם לאחרים כי היכי דחשיב בהשמטת כספים ושלוח עבדים ועוד מה ענין השמטת כספים אצל יובל הא בהדיא תנא בספרי בפרשת ראה[נ] דשביעית משמטת כספים ואין יובל משמט כספים דממעט ליה מוזה דבר השמיטה שמוט[מ] שמיטה משמטת כספים ולא יובל וזה דוחק לומר דנקטיה לרבי דלרבי תלויה השמטת כספים ביובל כדאמר בהשולח (גיטין דף לו. ושם) דבזמן שהיובל נוהג השמטת כספים נוהגת:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [לעיל דף כו: כח: תוספתא פרק ב'], ב) [ברכות דף כ:], ג) [ערכין ג: תוספת' פ"ב], ד) ערכין ג: ע"ש, ה) לעיל כו:, ו) ערכין לג:, ז) שם כט:, ח) שם כה:, ט) סנהדרין כז:, י) ברכות דף לה., כ) ע"ע תוס' ערכין ג: ד"ה מוכרין, ל) סי' קיב, מ) דברים טו ב.

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' וקתני לא יצא וכו'. נ"ב ר"ל לא יצא אם לא כוון להשמיע לעצמו לצאת אבל אם כוון לעצמו יצא אף שלא נתכוון להוציא להשומע וקשה לר"ז. והגאון מהר"א מווילנא זצ"ל פי' מדקתני לא יצא בלשון יחיד ולא קתני בלשון רבים לא יצאו ש"מ דרק המשמיע לא יצא אבל השומע יצא אף דלא נתכוין לו המשמיע[ס] והיא היא אלא שדברי הגאון פשוטים קצת יותר והבן ודו"ק:

◆

ליקוטי רש"י

עושות מלחמה. נוצחות [שמות יז יא]. **על נס.** על כלונס שקורין פורק"א בלע"ז וכן (ישעיה ל) וכנס על הגבעה (שם מט) ארים נסי (שם יג) שאו נס ולפי שהוא גבוה לאות ולראיה קוראו נס. **כל הנשוך.** (במדרש רבה) אפי' כלב או חמור נושכו היה ניזוק ומתנוונה והולך אלא שנשיכת הנחש ממהרת להמית לכך נא' כאן וראה אותו ראיה בעלמא ובנשיכת הנחש נא' והביט והיה אם נשך הנחש את איש והביט וגו' שלא היה ממהר נשוך הנחש להתרפאות אלא א"כ מביט בו בכוונה ואמרו רבותינו וכי נחש ממית או מחיה אלא בזמן שהיו ישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתרפאים ואם לאו היו נמוקים (נ"א נזוקים) [במדבר כא ח]. **נימוקים.** נמוק והולך לו. מתנוונה והולך לו ונמשך למיתה [ברכות סא:]. **אנדרוגינוס.** שיש לו זכרות ונקבות [רשב"ם ב"ב קכז.]. **יום תרועה.** משמע יום אחד בלבד [ערכין ג:]. **שוה היובל לראש השנה לתקיעה.** בפשוטין ואף על גב דתקיעתו ביובל לא לתפלה ולא לזכרון אלא לסימן שילוח עבדים והשמטת מכירת שדות אפילו הכי כדראש השנה בעי למעבדיה דגמרינן לה לגזירה שוה שביעי שביעי בפרק בתרא (לקמן לד.). **ולברכות.** דבעי למימר תשע ברכות ביום הכפורים של יובל [לעיל כו:].

◆

הגהות וציונים

א] צ"ל **וקתני יצא** (ותיבת "לא" נמחק) וכ"ה בכת"י ובדפו"י וברש"י כת"י (בית מאיר, ראש משביר, עיי"ש ביאורם) ועי' הגר"ב רנשבורג ויד דוד בביאור הגי' שלפנינו, ובנ"א מכת"י ליתא כלל התיבות "וקתני לא יצא" והוא עדיף מכולם (דק"ס): **ב]** בכת"י נוסף **לעצמו**: **ג]** תיבות "לומר לך" ליתא בכת"י ובמשניות דפו"י: **ד]** כת"י **ומכוונין** (ועי' ברע"ב): **ה]** כת"י אינו מוציא **אחרים** ידי חובתן, ועי' מלאכת שלמה ורש"ש: **ו]** בדפוס קראקא נוסף **כהנים ולוים**: **ז]** בכת"י ובדפו"י נוסף **ולוים**, והיא הנוסחא הנכונה (דק"ס, עיי"ש), ועי' טורי אבן: **ח]** בכת"י ובדפו"י נוסף **נמי** וכ"ה בערכין: **ט]** [גי' הרי"ף והרא"ש **רחבא**] (גליון): **י]** כת"י **לשמי**: **כ]** נדצ"ל **ולפי** (כדלעיל בסמוך): **ל]** עי' באה"מ שמוסיף **אבל** הלוים (וכמו לעיל בסמוך): **מ]** נדצ"ל **ההיא**, וכ"ה בתוס' הרא"ש: **נ]** יש להוסיף **וגו'**, כ"ה ברש"י (באה"מ): **ס]** כתב היעב"ץ בלי ספק לא מפי הגר"א יצאו, עיי"ש בילקו"מ:

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ב מהל' שופר הלכה ה טור ש"ע א"ח סי' תקפט סעיף ט:
מט ב מיי' שם וטור ש"ע שם סעיף ח:
נ ג ד מיי' שם הל' ב וטוש"ע שם סעיף א ב:
נא ה מיי' שם הל' א:
נב ו ז מיי' שם הל' ב וטור ש"ע שם סעיף ד:
נג ח מיי' פ"ד מהלכות ערכין הלכה כא:
נד ט מיי' פ"ב מהלכות שופר הלכה ג טור וש"ע א"ח סי' תקפט סעיף ה:
נה י מיי' פ"א מהלכות ברכות הלכה י טור א"ח סי' תרלב:
נו כ מיי' שם טוש"ע א"ח סי' קסז סעיף יט וסי' ריג סעיף ב וסימן רעג סעיף ד [רב אלפס כאן ובפ' ע"פ דף קס]:

◆

תורה אור השלם

א) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל וְכַאֲשֶׁר יָנִיחַ יָדוֹ וְגָבַר עֲמָלֵק: [שמות יז, יא]

ב) וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה עֲשֵׂה לְךָ שָׂרָף וְשִׂים אֹתוֹ עַל נֵס וְהָיָה כָּל הַנָּשׁוּךְ וְרָאָה אֹתוֹ וָחָי: [במדבר כא, ח]

ג) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: [במדבר כט, א]

ד) וּבְיוֹם שִׂמְחַתְכֶם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חָדְשֵׁכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצֹצְרֹת עַל עֹלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי שַׁלְמֵיכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְזִכָּרוֹן לִפְנֵי אֱלֹהֵיכֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: [במדבר י, י]

◆

רבינו חננאל

כבכור מתנה אחת והיא מצותו כדתנן בפרק איזהו מקומן של זבחים הבכור והמעשר והפסח קדשים קלים שחיטתן בכ"מ בעזרה ודמן טעון מתנה אחת כו' הנה כיון שהזה מדם הבכור מתנה אחת גמר מצותו ועברה ליה זמניה וקתני ר' יהושע כשנתת עברת על בל תוסיף ועשית מעשה בידך לאו משום דאמר כיון דאלו מיתרמי בכור אחר הוי מדי מיניה כולהי יומא זמנו הוא: **ודחינן ודלמא ר' יהושע סבר מצות עובר עליהן** אפי' שלא בזמנן אנן הכי קאמרי' רב שימי גופיה היכי שביק מתניתין אמאי לא מותיב מהא מתני' דסבר מתני' כיון דאילו מתרמי ליה בכור אחר הוה (כל) [מזה מיניה כוליה] יומא זמניה הוא ברייתא נמי נימא כיון דאילו מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך כולי יומא זמניה הוא כלומר טעמא חדא נינהו אמאי מותיב מהאי. ופרקינן רב שימי סבר התם גבי בכור לא סגי דלא מדי הלכך זמניה הוא הכא אי בעי מצלי אי בעי לא מצלי: **ואסיקנא אלא אמר רבא לצאת ידי חובה** מצות לא בעו כונה לעבור במתכוין להוסיף על מה שכתוב בזמנן לא בעי כונה: **אמר רבי זירא לשמעיה איכוון ותקע לי** אלמא קסבר משמיע בעי כונה והתנן היה עובר אחורי בית הכנסת ושמע קול שופר או קול מגילה כו' ודחי' הכא בש"צ עסקינן דדעתיה להשמיע לכ"ע. ת"ש נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע כו' ופשוטה היא ואסיקנא כתנאי דתניא התוקע תוקע לפי דרכו ושומע שומע לעצמו ויצא א"ר יוסי בד"א בש"צ אבל ביחיד לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע לו: מתניתין זה הכלל כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. ת"ר הכל חייבין בתקיעת

עין משפט נר מצוה

נז א ב מיי' פ"א מהל' ברכות הלכה י סמג עשין כז טור ש"ע א"ח סי' קסז סעיף כ וסי' רעג סעיף ד וסימן תפד סעיף א:

נח ג טוש"ע שם סי' קסז סעיף יט:

נט ד טוש"ע שם סי' תרלב סעיף ג:

א ה מיי' פ"ב מהלכות שופר הלכה ו סמג עשין מה טור ש"ע א"ח סימן תקפח סעיף ה:

ב ו ז מיי' שם הלכה ח והלכה ט:

ג ח מיי' פכ"ג מהלכות שבת הלכה א:

ד ט מיי' פ"ב מהלכות שופר הלכה ו:

◆

ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש היום מהו כיון דחובה הוא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא ת"ש [א]דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוה אתי[א] אריסיה מדברא הוה[ב] מקדש להו ת"ר [ב]לא יפרוס אדם פרוסה לאורחין אלא אם כן אוכל עמהם [ג]אבל פורס הוא לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות ובהלל [ד]ובמגילה אף על פי שיצא מוציא:

הדרן עלך ראוהו בית דין

יום טוב [ה]של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין רבן יוחנן בן זכאי [ו]שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה [ז]שכל עיר שהיא רואה ושומעת וקרובה ויכולה לבוא תוקעין וביבנה לא היו תוקעין אלא בב"ד בלבד: **גמ'** מנה"מ אמר רבי לוי בר לחמא אמר רבי חמא בר חנינא כתוב אחד אומר [א]שבתון זכרון תרועה וכתוב אחד אומר [ב]יום תרועה יהיה לכם לא[ג] קשיא כאן ביו"ט שחל להיות בשבת כאן ביום טוב שחל להיות בחול אמר רבא אי מדאורייתא היא במקדש היכי תקעינן ועוד (א) הא לאו מלאכה היא דאצטריך קרא למעוטי דתנא[ד] דבי שמואל [ב]כל מלאכת עבודה לא תעשו יצתה (א) תקיעת שופר [ח]ורדיית הפת שהיא[ה] חכמה ואינה מלאכה אלא אמר רבא מדאורייתא מישרא שרי ורבנן הוא דגזור ביה כדרבה דאמר רבה [ט]הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאין בתקיעת שופר גזירה [ב]שמא יטלנו בידו וילך אצל הבקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: משחרב בהמ"ק התקין רבי יוחנן בן זכאי כו': תנו רבנן פעם אחת חל ראש השנה להיות בשבת [והיו כל הערים מתכנסין[ו]] אמר להם רבן יוחנן בן זכאי לבני בתירה נתקע אמרו לו נדון אמר להם נתקע ואחר כך נדון לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להם כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין לאחר מעשה: אמר רבי אלעזר לא התקין רבן יוחנן בן זכאי אלא ביבנה בלבד אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמרו לו היינו ת"ק איכא בינייהו בי דינא דאקראי: אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו ב"ד: אמר רב הונא

ועם

ברכת הלחם. של אכילת מצה שמברכין (לפני[ז]) המוציא: **וברכת היין.** שמברכין לפני קידוש: **מהו.** על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תיבעי לך דחובה נינהו ומפיק אלא ברכת המוציא וברכת היין מיבעיא לן שאין באות אלא לפי שהמברך צריך שיטעום[ו] ואי אפשר ליהנות בלא ברכה אי נמי לא טעים איהו אי אפשר דלא יהיב ליה לחד מינייהו למטעם ובעי ברכה מאי: **כיון דחובה היא.** אכילת מצה חובה עליו וכן קידוש היום חובה עליו ואי אפשר בלא בהנאה והנאה אי אפשר בלא ברכה נמצאת המצוה תלויה בברכת הנאה ומפיק: **או דלמא.** ברכת ההנאה לאו חובה למצוה אתיא שאף בכל ההניות היא נוהגת: **לא יפרוס.** ברכת המוציא כדאמרינן לעיל שאינה חובה עליהם לא יאכלו ולא יברכו:

יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין. בגמרא מפרש לה: **אבל לא במדינה.** לא בירושלים ולא בגבולין:[ח] **אלא ביבנה.** שהיתה שם סנהדרי גדולה בימיו וכן בכל מקום שגלתה סנהדרין אבל לא בבית דין של עשרים ושלשה: **ועוד זאת היתה ירושלים.** בעודה בבניניה יתירה בתקיעת שבת על יבנה: **שכל עיר שרואה.** את ירושלים: **ושומעת ויכולה לבא כו'.** מפרש בגמרא מאי תנא דקאמר ועוד: **גמ' זכרון תרועה.** ולא תרועה ממש אלא מקראות של תרועה יאמרו: **מלאכה היא.** בתמיה: **גזירה שמא יטלנו וכו'.** ובמקדש לא גזור דאין איסור שבות דרבנן במקדש[ז]: (ב) **והיו כל הערים.** שסביבות יבנה: **מתכנסים.** לשם לשמוע תקיעה משלוחי בית דין לפי שהיו רגילין כן בירושלים: **בני בתירה.** גדולי הדור היו: **נדון.** אם יש לגזור אף במקום בית דין שמא יטלנו: **ואין משיבין לאחר מעשה.** גנאי הוא שנוציא לעז טועים על עצמינו: **בית דין דאקראי.** לתנא קמא תקעינן ותנא דאמרו לו סבר אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין קבוע דומיא דיבנה:

ועם

ברכת הלחם. דמצה וברכת היין דקידוש מבעיא ליה דוקא מהו כיון דלא הנאותן[ט] הן:

הדרן עלך ראוהו בית דין

אבל לא במדינה. לא בירושלים ולא בגבולים כדפירש בקונטרס והא דקתני כל עיר שרואה ושומעת תוקעין בה היינו לאחר חורבן שתיקן רבן יוחנן בן זכאי וא"ת ומ"ש מלולב שהיה ניטל אפילו בגבולין בזמן שבהמ"ק קיים כדמשמע בלולב (הגזול) [וערבה] (סוכה ד' מג. ושם) שהיו מוליכין לולביהן לבהכ"נ וי"ל דשאני לולב שאינו אלא טלטול בעלמא[ה] הואיל ואשתרי במקדש לא החמירו במדינה אבל תקיעת שופר מעשה חכמה ומיהו קשיא דלאחר חורבן הבית הקילו טפי בשופר מבלולב שתיקן רבן יוחנן בן זכאי שיהו תוקעין בכל מקום שיש ב"ד אבל לולב לא אשתרי כדמשמע התם דמוקי לה ההיא דמוליכין לולביהן בזמן בית המקדש ובגבולין משמע דבזמן שאין בית המקדש קיים לא הותר בשום מקום וי"ל דשופר שהוא להעלות זכרוניהם של ישראל לאביהן שבשמים[ו] לא רצו לבטל לגמרי וכיון דתקון בחד ב"ד תקון בכל מקום שיש ב"ד אע"פ שבזמן הבית לא היה אלא במקדש דוקא ועוד י"ל[י] דבדין הוא דלולב יהיה דוחה בגבולין יותר משופר שבראש השנה לא היה ידוע קביעות החדש אלא בירושלים אבל יום ראשון דלולב היה ידוע בגבולין:

הא לאו מלאכה היא דאיצטריך כו'. קשיא אדרבה אי מלאכה[כ] לא איצטריך קרא דהא מכל מלאכה לא תעשו[ל] נפקא ומשום דלאו מלאכה היא איצטריך קרא ונראה לי דאי לאו מלאכה היא הא פשיטא דליכא למיסרה אבל אי מלאכה היא איצטריך קרא סלקא דעתך אמינא תשתרי משום דכתיב יום תרועה יהיה לכם ואפילו בשבת ולהכי איצטריך קרא למיסרה ויום תרועה מוקי לה בחול:

כל מלאכת עבודה לא תעשו. בי"ט כתיב והוה מצי למתני כל מלאכה לא תעשו[ל] דאף ביום שבת לא איתסר אע"ג דלא כתיב ביה עבודה[ז]:

רדיית הפת. פירש רבינו חננאל רדייה דהכא לאחר אפייה ושרי לכתחילה ורדייה דריש מסכת שבת (דף ג:) דהתירו[מ] לו לרדות קודם שיבא לידי אפייה דאיסור סקילה או לא התירו דמשמע דאסור מדרבנן[נ] ברודה הפת בעוד שהיא עיסה דהוא כעין לש שמרככו כשרודהו בידו ובחנם דחק דהך דהכא נמי לא שריא אלא מדאורייתא כדמוכח בפרק כל כתבי (שבת דף קיז:) גבי מציל פת מן התנור שמציל מזון שלשה סעודות דקאמר כשהוא רודה לא ירדה במרדה אלא בסכין וכן תקיעת שופר אסור מדרבנן כדמוכח בפ' כסוי הדם (חולין דף פד:) דקאמרינן תקיעת שופר בגבולין תוכיח שספיקה דוחה יו"ט ואין ודאה דוחה שבת ואפילו הכי לא היו אוסרין אי לאו משום דרבה שמא יעבירנו[ח]:

שמא יטלנו ויעבירנו ארבע אמות. הא דלא נקט שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים פי' בקונט' בסוכה (דף מג.) משום דלא פסיקא דאם הגביהו על מנת להצניעו ונמלך והוציאו פטור[ט] וקשיא דגבי העברת ד' אמות נמי לא מיחייב אלא א"כ הגביהו על מנת להעבירו ד' אמות ונראה דמרשות היחיד לר"ה אית ליה הכירא וליכא למיגזר אבל ברשות הרבים זימנין דלאו אדעתיה ומעביר ארבע אמות: [ועיין תוספות מגילה ד: ותוס' סוכה מג. ותוספות ביצה יח.]

וביבנה

רבינו חננאל

שופר כהנים לוים וישראלים גרים ועבדים משוחררים טומטום ואנדרוגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין טומטום אינו מוציא טומטום כמותו שמא נקיבה היא ואותו הטומטום זכר אנדרוגינוס מוציא מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא מינו ולא שאינו מינו: **אמר מר כהנים לוים וישראלים חייבים** פשיטא ואסיקנא כהנים איצטריכא ליה סד"א הואיל ותנן שוה היובל לראש השנה לתקיעה ולברכות מאן דאיתיה במצוה דיובל איתיה במצוה דראש השנה. והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיובל דתנן כהנים ולוים מוכרין לעולם וגואלין לעולם אימא במצוה דר"ה לא מיחייבי קמ"ל נהי דליתנהו בהשמטת קרקע בהשמטת כספים ושילוח עבדים מיהא איתנהו: **מי שחציו עבד וחציו בן חורין.** אמר רב נחמן אף לעצמו אינו מוציא. תניא נמי הכי כו': **תני אהבה בריה דר' זירא** כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם המוציא לחם מן הארץ וברכת היין בורא פרי הגפן שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא: **ירושלמי** בברכות פרק מי שמתו מוטל לפניו תני כל מצות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים י"ח חוץ מברכת המזון והתנינן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא הרבים ידי חובתו הא מחוייב אע"פ שיצא מוציא. א"ר אילא שאני בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך: **בעי רחבא ברכת הלחם של מצה** שצריך לברך המוציא ועל אכילת מצה. וברכת היין של קדוש היום שצריך לברך ברכת היין וברכת קדוש היום מהו מי אמרינן כיון דחובה היא מפיק או דלמא ברכה לאו חובה היא. ופשטי לה מהא דאמר רב אשי כי הוינן בי רב פפי הוה מקדש לן וכי הוו אתו אריסיה מדברא הוה מקדש להו שמעינן מינה שאע"פ שיצא מוציא וה"ה לברכת הלחם של מצה: **ת"ר לא יפרוס אדם פרוסה** לאורחין אא"כ אוכל עמהן אבל פורס לבניו ולבני ביתו כדי לחנכן במצות בהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא פשוטה היא: **הדרן עלך ראוהו בית דין** **יו"ט של ראש השנה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז כו'.** אוקמה רבא דמדאורייתא אפילו בגבולין שרי למתקע ביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת דהא תנן דבי ר' ישמעאל כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תקיעת שופר ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה ומפני מה אסורה גזירה שמא יטלנה מי שאינו בקי וילך אצל בקי ללמוד ויעביר השופר ד' אמות לרה"ר והיינו טעמא דלולב והיינו טעמא דמגילה: **ת"ר פעם אחת שחל ר"ה להיות בשבת.** אריב"ז לבני בתירה נתקע אמרו ליה נדון אמר להו נתקע ואח"כ נדון. לאחר שתקעו אמרו לו נדון אמר להו כבר נשמעה קרן ביבנה ואין משיבין אחר מעשה: **מתני' אמרו לו אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בו בית דין.** גם הת"ק כך אמר התקין ריב"ז שיהו תוקעין בכל מקום שיש בו ב"ד ופרקינן איכא בינייהו בי דינא דאיקראי כלומר מקום שאין שם חכמים קבועין לב"ד ועכשיו נזדמן לחכמים ב"ד ובאו שם עוברי דרך. ת"ק סבר אין תוקעין ותנא דאמרו לו סבר תוקעין דגרסינן בגמרא דהמוכר פירות לחבירו ולא צימחו (דף צג ע"ב) כל תנא בתרא לטפויי מלתא אתי לפיכך אמרנו כי התנא דאמרו לו דהוא תנא בתרא אית ליה בי דינא דאיקראי: אמר רב הונא ועם ב"ד. כלומר זו התקיעה שחל להיות בשבת אינה אלא בפני [ב"ד] בלבד זולתי בירושלים מותיב רבא ועוד זאת היתה ירושלים יתירה על יבנה שכל עיר שהיא רואה או שומעת כו'. פירושא לא תני ועוד אלא שיש שם דבר אחר שירושלים יתירה על יבנה זולתי זה לפיכך תני ועוד ואמרי' איזהו אם תאמר שהיו בירושל' תוקעין יחידאין וביבנה לא. והאמר ר' יצחק כי הוה מסיים ש"ץ תקיעתא ביבנה לא הוה שמע איניש קל אוניה מקל תקיעתא דיחידאי פי' שהיו תוקעין יחידאין ביבנה כל מי שלא שמע התקיעות מפי ש"ץ שבא מאחר שסיים היה כל יחיד ויחיד תוקעין יחידי כדי לצאת ידי חובה שלא שמעו התקיעות מפי ש"ץ ואסיקנא כי היו תוקעין בזמן ב"ד ואפי' שלא בפני ב"ד. קשיא לרב הונא ופריק הכי קאמר בירושלים היו תוקעין בין בפני בית דין בין שלא בפני בית דין וביבנה לא היו תוקעין אלא בפני בית דין:

מסורת הש"ס עם הוספות

א) שבת קיז: קלא:, ב) [פסחים קטו. ביצה יז:] סוכה מג: מגילה ד:, ג) פסחים קה., ד) ביצה יא:, ה) עי' סוכה מג., ו) שבת קלא:, ז) [ועי' תוס' שבת קיז: ד"ה והתנא], ח) [ועי' תוס' שבת ג: ד"ה התירו וכו' ועי' בערוך ערך רד ד], ט) שבת ה ע"ב.

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' במקדש היכי תקעינן ועוד (הא לאו) תא"מ ונ"ב בפי' רש"י משמע דלא גרסינן להו אלא ה"ג ועוד מלאכה היא פי' בתמיה: (ב) רש"י ד"ה גזירה שמא כו' במקדש הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה בני בתירה כו' וד"ה נדון וכו' שמא יטלנו הס"ד ואח"כ מה"ד כבר נשמעה קרן ביבנה שהיו כל הערים שסביבות יבנה מתכנסים לשם כו' בירושלים הס"ד ואח"כ מה"ד ואין משיבין:

◆

תורה אור השלם

א) דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם שַׁבָּתוֹן זִכְרוֹן תְּרוּעָה מִקְרָא קֹדֶשׁ: [ויקרא כג, כד]

ב) וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכֶת עֲבֹדָה לֹא תַעֲשׂוּ יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם: [במדבר כט, א]

◆

ליקוטי רש"י

מדברא. שדה [קידושין פא:].

◆

הגהות וציונים

א] גירסת הרי"ף **אתו** (וכ"ה בכת"י וברי"ח), וכדמסיים מקדש "להו", ובר"ש גורס כלפנינו, ומסיים מקדש **ליה** (דבש תמר): ב] בכת"י **הדר** מקדש: ג] כת"י **הא כיצד** כאן ביו"ט וכו': ד] כת"י **והא תנא** דבי שמואל, וכצ"ל ע"פ הגהת הב"ח אות א (וכהגהתו כ"ה בכת"י) וע"ע ר"ח: ה] כת"י שהן חכמה **ואינן** מלאכה: ו] ס"א (גליון): ז] [צ"ל **לפניה**] (גליון): ח] בכת"י נוסף כאן דיבור **בכל מקום שיש בו בית דין. דמשחרב הבית ופסקו ב"ד שבמקדש נעשו כל בתי דינין שוין**: ט] נ"א **דלהנאתן** (גליון) ובגנזי יוסף כתב דצ"ל כיון דלא **להנאותן** הן: י] תי' זה שייך אקושיא דלעיל (מהרש"א, וכ"ה בתוס' הרא"ש): כ] יש להוסיף **היא** (באה"מ): ל] [אולי צ"ל **לא תעשה כל מלאכה** שמות כ] (גליון) ובבאה"מ כתב דצ"ל מכל **מלאכת עבודה** לא תעשו: מ] צ"ל **דאיבעיא אי התירו** לו לרדות (באה"מ), וכעי"ז בתוס' הרא"ש. ועי' דבש תמר דהיינו לגירסת הר"ח שם בשבת, אבל למאי דגרסי שם רש"י ורי"ף ורא"ש, פשיטא דמותר: נ] בתוס' הרא"ש נוסף **היינו** ברודה: